

УДК 504.06

Командровська В. Є.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки
Національного авіаційного університету*

Любезна І. І.
*студентка
Національного авіаційного університету*

Komandrovskya V. Ye.
*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer of Economics Department
National Aviation University*

Lyubezna I. I.
*Student of
National Aviation University*

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ТРАНСПОРТНУ ІНФРАСТРУКТУРУ УКРАЇНИ

THE PROBLEMS OF ATTRACTING FOREIGN INVESTMENTS IN TRANSPORT INFRASTRUCTURE OF UKRAINE

Анотація. У роботі проведено дослідження сучасних проблем залучення іноземних інвестицій у транспортну інфраструктуру України. Виявлено основні несприятливі фактори інвестування, які значно впливають на українську економіку і транспортну інфраструктуру та потребують поглибленого вивчення для їх подолання. Проведено дослідження динаміки іноземних інвестицій у транспортну інфраструктуру та виявлено основних іноземних інвесторів. Вивчено пріоритетні напрямки інвестування в основні сектори транспортної інфраструктури України. Запропоновано шляхи залучення іноземних інвестицій в економіку країни та у розвиток транспортної інфраструктури: надання гарантій та допомоги інвесторам від Уряду та Міністерства інфраструктури України; створення сприятливого інвестиційного клімату для реалізації пріоритетних державних програм та інфраструктурних проектів; пропонування іноземним партнерам участі у спільних з українськими інвесторами проектах; реформування податкової системи; створення системи компенсації збитків інвесторам; створення системи захисту інвестицій; відповідність європейським стандартам; подолання корупції в Україні.

Ключові слова: іноземні інвестиції, транспортна галузь, транспортна інфраструктура, стимулювання інвестиційної діяльності, залучення інвестицій.

Вступ та постановка проблеми. Іноземні інвестиції відіграють важливу роль не тільки в економічному розвитку України, а й в удосконаленні її транспортної інфраструктури, що є однією з умов її ефективної інтеграції до світової та європейської економічної системи. Користуючись вигідним географічним положенням, Україна може стати значимим транспортним та транзитним вузлом. Однак стан української транспортної інфраструктури не відповідає сучасним світовим та європейським вимогам, що вимагає пошуку джерел інвестування для оновлення технічної бази транспортної галузі та розвитку транспортних вузлів та шляхів. На сьогодні обсяг іноземних інвестицій є одним з головних показників, що відображає ступінь міжнародної інтеграції країни, але за цим показником Україна посідає доволі скромні позиції. Особливого значення пошук джерел інвестування набуває у найбільш капіталомістких підгалузях транспортного сектору економіки, таких як залізничний, авіаційний та автодорожній транспорт, адже саме ці галузі потребують значних капіталовкладень для оновлення основних засобів та розвитку транспортних шляхів та вузлів. Однак залученню інвестицій заважає вплив негативних факторів інвестування в транспортну сферу, зокрема: невідповідність міжнародним стандартам, застарілість основних засобів, неефективне використання наявних транспортних ресурсів, а також економічні та політичні проблеми в Україні, що підвищують ризики інвестування та відлякують потенційних інвесторів. У зв'язку з цим постає проблема пошуку заходів стимулювання інвестиційної активності інвесторів у транспортну інфраструктуру України, що допоможе залучити капітальні вкладення, незважаючи на складні економічні умови господарювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення проблеми залучення іноземних інвестицій у транспортну інфраструктуру просліджується у працях відомих наукових діячів та вчених. Серед тих, що присвятили свої роботи проблематиці іноземного інвестування, можна назвати Дж. Даннінга, Г. Райтера, Й. Пензеля, Н. Пайна, С. Томсона, А. Рагмена, Р. Вернона, Х. Шермана, Д. Шнайдера, Г. Клодта, П. Каймбаха та ін. В українській науковій літературі багато зробили в цьому напрямку такі вчені, як О. Рога, В. Краківська, Б. Губський, В. Бодров, О. Гаврилюк, І. Бураковський, А. Гальчинський, Г. Климко, В. Новицький, В. Міщенко, І. Луніна, В. Сіденко, В. Степаненко, В. Шевченко та ін.

Дослідження у сфері інвестування у транспортну інфраструктуру України не відповідають сучасним динамічним економічним умовам, тому слід виявити проблеми в даній сфері і запропонувати шляхи залучення інвестицій, на які ці проблеми не будуть мати суттєвий вплив.

Метою даної роботи є визначення основних проблем залучення іноземних інвестицій в транспортну сферу України, аналіз статистичних даних та визначення певних шляхів залучення нових інвесторів в об'єкти транспортної інфраструктури.

Результати дослідження. Україна має вигідне географічне та геополітичне розташування, знаходиться на перехресті найважливіших напрямів світової торгівлі та найкоротших транспортних маршрутів в Євразійському регіоні і за протяжністю транспортних коридорів є найбільшою європейською країною з великими транзитним потенціалом. На сьогодні Україна прагне збільшити розвиток своїх транспортних мереж, особливо це стосується міжнародних транспортних коридорів: морські порти, залізниці, аеропорти та автомагістралі.

На даний час Україна прагне стати учасником міжнародної інвестиційної діяльності та міжнародного ринку інвестицій, оскільки потребує значних капіталовкладень. Під іноземними інвестиціями розуміють усі цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту [1].

Проте існують певні несприятливі фактори інвестування, які значно впливають на українську економіку та транспортну інфраструктуру:

- незбалансованість економіки;
- нерозвинута транспортна інфраструктура;
- недостатньо гнучка податкова система;
- невідповідність транспортних засобів європейським стандартам;
- економічна і політична нестабільність;
- недостатня ефективність законодавства в частині захисту прав приватних інвесторів;
- недосконалість механізму реалізації наявних нормативних актів;
- неточність податкового регулювання і його непредбачуваність;
- дефіцит ефективної інфраструктури для іноземного підприємництва;
- застарілість основних засобів, невідповідність ширини колії європейським нормам та стандартам;
- неможливість установлення рентабельних тарифів на перевезення пасажирів через соціальні причини;
- основною причиною наявності негативного зв'язку є велика частка бартерних операцій;
- недостатній рівень державної підтримки інвестиційної діяльності та розвитку системи підготовки інвестиційних програм і проєктів;
- несприятливий інвестиційний клімат в Україні, у тому числі внаслідок світової фінансово-економічної кризи;

– митні бар'єри.

Незважаючи на всі перелічені вище проблеми, транспортна інфраструктура має бути одною з найбільш привабливих для інвесторів, оскільки через Україну проходить велика кількість транспортних шляхів та вузлів. Також привабливим об'єктом інвестування для іноземного капіталу транспортна галузь має бути у зв'язку з тим, що транспортну інфраструктуру визначено урядом України пріоритетною, тому для інвесторів мають надаватися особливі умови інвестування.

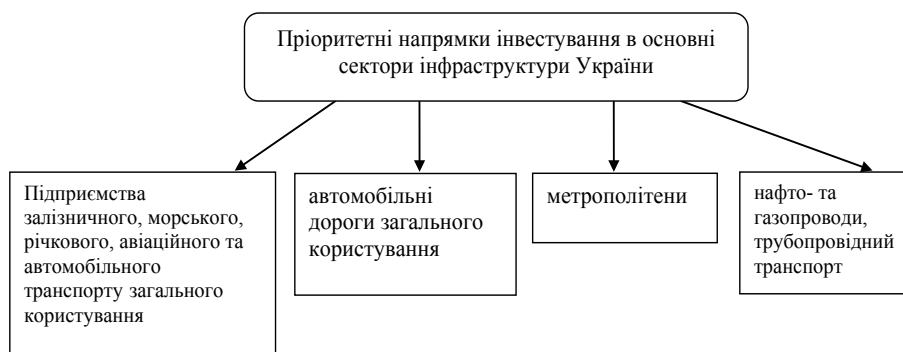

Рис. 1. Пріоритетні напрямки інвестування в основні сектори інфраструктури України

Таблиця 1

Динаміка іноземних капіталовкладень у транспортну інфраструктуру України у 2012–2015 рр., млн. грн. [2]

Напрямки інвестування	2012	2013	2014	2015
Наземний транспорт	12670,8	4867,7	3455,8	5067,1
Водний транспорт	132,6	96,8	208,1	230,9
Авіаційний транспорт	780,0	523,1	320,1	435,6
Додаткові транспортні послуги та допоміжні операції	14207,8	10789,6	9849,5	4923,2

Таблиця 2

Основні країни-інвестори у національну економіку України [3]

Країни	Обсяги прямих інвестицій на 01.10.2015 р. (млн. дол.)	% від загальної кількості
Кіпр	12187,6	27,7
Нідерланди	5702,0	13,0
Німеччина	5460,4	12,4
Австрія	2639,6	6,0
Об'єднане Королівство	1948,7	4,4
Віргінські острови	1863,3	4,2
Франція	1547,2	3,5
Швейцарія	1369,5	3,1
Італія	969,1	2,2
Польща	793,4	1,8
Сполучені Штати Америки	704,9	1,6
Угорщина	565,1	1,3
Беліз	551,4	1,3
Інші країни	4684,4	10,8
Разом	43949,4	100,0

Для стимулювання внутрішніх та зовнішніх інвестицій у дану стратегічну галузь Міністерство транспортної інфраструктури надає інституційну, організаційну та інформаційну підтримку в процесі реалізації інфраструктурних інвестиційних проєктів. Пріоритетні напрями для інвестування у транспортну сферу України наведено на рис. 1.

Однак, незважаючи на стимулюючі фактори, існуючі проблеми стримують розвиток інвестування у транспортну сферу.

Останнім часом спостерігається значне скорочення іноземних капіталовкладень у транспортну інфраструктуру, про що свідчать статистичні дані, наведені у табл. 1.

За наведеними даними можна зробити висновок, що інвестування у діяльність наземного транспорту в 2013 р. порівняно з 2012 р. скоротилося на 61%, у 2014 р. у порівнянні з 2013 р. скоротилося на 29%. На кінець 2015 р. спостерігається підвищення обсягу іноземних капіталовкладень на 31,7%. У галузі водного транспорту в 2013 р. спостерігається скорочення інвестицій на 27%, а у порівнянні 2014 р. з 2013 р. спостерігається збільшення залучених інвестицій на 53,4%; той же процес відбувся і у 2015 р. – капіталовкладення збільшилися на 9,8%. У період з 2012 по 2014 р. спостерігалася тенденція зниження обсягів інвестування у діяльність авіаційного транспорту, і тільки у 2015 р. вдалося подолати цю тенденцію.

Нещодавно Україна знаходилася у переліку 30 країн, які є найбільш перспективними та бажаними для залучення капіталу, однак на теперішній час проведення анти-терористичної операції на сході країни, суттєве зниження купівельної спроможності населення та високий рівень корупції відлякують потенційних інвесторів. Найбільшу зацікавленість іноземні інвестори приділяють наступним видам економічної діяльності в Україні: фінансова діяльність, оптова і роздрібна торгівля, операції з нерухомістю, харчова промисловість, але найбільш привабливим видом економічної діяльності, в яку інвестори готові вкладати кошти, залишається транспортна інфраструктура.

Проведений аналіз показав, що основними інвесторами є країни – члени Європейського Союзу. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій з них станом на 01.04.2015 р. склав 38 966,3 млн. дол. США, що становить 79,3% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, здійснених країнами світу в українську економіку. У табл. 2 надано рейтинг основних країн-інвесторів в національну економіку України.

Виходячи із даного рейтингу, можливо стверджувати що Кіпр, Німеччина, Нідерланди та Австрія здійснюють найбільше вливання коштів у розвиток української економіки, у тому числі у транспортну сферу. Незважаючи на деякі успіхи у даному напрямку, проблема залучення іноземних інвестицій в економіку та транспортну інфраструктуру України є доволі гострою, адже оновлення потребує як інфраструктура наземних видів транспорту, зокрема оновлення рухомого складу, прокладання автомобільних доріг європейського рівня, так й розвиток

авіаційної інфраструктури, зокрема регіональних аеропортів. Тому Міністерство інфраструктури шукає інвесторів, які готові вкласти гроші розвиток транспортної сфери України.

Ефективний та сталий розвиток усіх видів транспорту, упровадження високих технологій та інтеграція національної транспортної мережі України до світової мережі неможливі без стимулювання інвестиційної діяльності та залучення потенційних інвесторів у транспортну галузь, тому виділяють такі основні напрями інвестування в основні сектори інфраструктури України (рис. 2):

1) Залізничний сектор:

– проєктування, фінансування, відновлення, експлуатація при будівництві нових та реконструкції існуючих залізничних колій, вокзалів, пішоходних мостів і тунелів, пасажирських платформ та інших об'єктів залізничного транспорту, пов'язаних з обслуговуванням пасажирів на умовах державно-приватного партнерства;

– будівництво швидкісних залізничних коридорів для збільшення економічної ефективності пасажирських перевезень;

– закупівля вантажних вагонів та експлуатація вантажного рухомого складу.

2) Автодорожній сектор:

– будівництво нових автомобільних доріг на умовах концесії та механізму державно-приватного партнерства;

– розроблення, упровадження та застосування національної транспортної моделі під час планування та реалізації стратегії розвитку транспортної інфраструктури.

3) Морський та річковий сектори:

- будівництво нових і поглиблення існуючих водних шляхів та акваторій морських портів для безперешкодного проходження суден великого дедвейту;
 - будівництво та використання річкових причалів, шлюзів, проведення днопоглиблювальних робіт;
 - модернізація та створення об'єктів портової інфраструктури на підставі договорів довгострокової оренди;
 - створення та впровадження енергозберігаючих технологій на морському транспорті;
 - навігаційне забезпечення судноплавства на внутрішніх водних шляхах та оперативного технологічного зв'язку.
- 4) Авіаційний сектор:
- розбудова системи існуючих аеропортів, злітно-посадових смуг на аеродромах та їх інфраструктури;
 - передача прав володіння та користування майном аеропорту в концесію;
 - оновлення парку повітряних суден.

Для того щоб привабити достатню кількість інвесторів, які вкладуть свої кошти у реконструкцію, створення нових транспортних шляхів та повне відновлення існуючих, Міністерством інфраструктури України було створено низку інфраструктурних проектів з ЄБРР та ЄІВ. На даний час завершено реалізацію семи проектів з ЄБРР та ЄІВ загальною вартістю 909,55 млн. євро, з них кредитних коштів – 659,23 млн. євро.

Найголовнішими проектами, які вже завершили свою реалізацію, можна вважати:

- Проект «Розвиток залізничних шляхів залізниць України», головна мета якого – направити всі кошти на закупівлю важкої колійної техніки для виконання ремонтів верхньої будови колії за сучасною технологією, при цьому «Укрзалізниця» продовжує активно оновлювати інфраструктуру міжнародних транспортних коридорів. Після впровадження проекту на оновлення транспортних коридорів залізничники спрямували близько 260 млн. грн. капітальних вкладень.
- Проект «Розвиток інфраструктури Іллічівського морського торговельного порту», мета якого – реформу-

вання структури і системи управління портом шляхом розмежування функцій адміністративного управління та комерційної діяльності; підвищення ефективності використання державного майна; забезпечення високого рівня безпеки мореплавства; оновлення виробничих потужностей відповідно до сучасних та перспективних потреб транспортного ринку, перепрофілювання та реконструкція терміналів і комплексів порту, будівництво нових сучасних портових перевантажувальних потужностей.

– Проект «Відновлення автомагістралі М-06 та реформа фінансування сектору автодоріг», мета якого – покращання стану міжнародного коридору

№ 5 Трієст – Будапешт (Братислава) – Львів, на ділянці Чоп (Ужгород) – Стрий, км 824 – км 614.

На стадії реалізації знаходяться три проекти загальною вартістю 2 111 млн. дол. США (1 млрд. 508 млн. євро), з них кредитних коштів – 1 млрд. 582 млн. дол. США (1 млрд. 130,3 млн. євро), власних коштів – 179 млн. дол. США (127,7 млн. євро) та коштів державного бюджету – 350 млн.

Перший проект «Оновлення рухомого складу на залізницях України» передбачає закупівлю вантажних вагонів у кількості близько 2000 од., модернізацію існуючих вантажних вагонів та відновлення всього залізничного рухомого складу.

Другий проект «Впровадження швидкісного руху пасажирських поїздів на залізницях України» та Проект «Бескидський залізничний тунель (Будівництво Бескидського тунелю)» передбачає придбання та модернізацію колійного обладнання та будівництво нового тунелю на перегоні Бескид – Скотарське довжиною 1,82 км, що ліквідує аварійно-небезпечне «бар'єрне місце» на напрямку міжнародного транспортного коридору № 5. Це єдина одноколійна дільниця на напрямку Чоп – Львів.

Третій проект «Покращання транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Київ» передбачає покращання інфраструктури автомобільних доріг України та сприяння проведенню подальшої реформи в автодорожньому секторі України, шляхом покращання та реконструкції транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг М-01 (Київ – Нові Яриловичі), М-05 (Київ – Одеса), М06 (Київ – Чоп (км 441 – км 128, км 152 – км 14 на ділянці Житомир – Київ), М-07 (Київ – Ковель – Ягодин), Н-01 (Київ – Знам'янка), Р02 (Київ – Іванків – Овруч) на підходах до м. Київ.

Для того щоб збільшити вливання іноземних інвестицій у транспортну сферу та максимізувати розвиток інвестиційної діяльності, Україна повинна звернути увагу на досвід зарубіжних країн, таких як Грузія, Китай та Індія, які змогли знайти нові шляхи залучення інвестицій, надані на рис. 3.

На сьогодні за надійністю інвестування, згідно з різними оцінками, Україна займає лише 143-є місце серед 170 країн світу. Перш за все це говорить про несприятливий інвестиційний клімат для вітчизняних та іноземних інвесторів. Для того щоб інвестори прагнули вкладати кошти у розвиток транспортної інфраструктури, Україна, по-перше, повинна звертати увагу на досвід зарубіжних країн,

Рис. 2. Головні напрямки інвестування в основні сектори інфраструктури України

по-друге, розробити певні дії та заходи, які б гарантували інвесторам надійність отримання прибутку чи позитивного результату від укладених коштів.

Висновки. Проведене дослідження показало, що Україна має й позитивні фактори залучення іноземних інвестицій, такі як: вигідне географічне розташування, висока кваліфікація робочої сили та її відносна дешевизна, низький курс національної валюти, можливість вивезення прибутку, система компенсації збитків. Однак на даний час ці переваги не компенсують ризиків, що пов'язані з інвестуванням в Україну, тому слід шукати шляхи стимулювання інвесторів, що найбільшою мірою відповідають умовам господарювання в Україні та сприятимуть залученню іноземних інвесторів і зростанню обсягів інвестицій.

На даний час в Україні спостерігається проблема залучення іноземних інвестицій як в цілому в економіку країни, так й у розвиток транспортної інфраструктури. Однак ефективний та сталий розвиток усіх видів транспорту, упровадження високих технологій та інтеграція національної транспортної мережі України до світової мережі неможливі без стимулювання інвестиційної діяльності та залучення потенційних інвесторів у транспортну галузь. Розробці заходів стимулювання необхідно приділити підвищену увагу, адже, незважаючи на фактори привабливості України як об'єкта інвестування, значна кількість економічних та політичних проблем суттєво підвищує ризикованість вкладення інвестицій.

Пропонуються наступні шляхи залучення іноземних інвестицій в економіку країни в цілому та у розвиток транспортної інфраструктури (рис. 4): надання гарантій та допомоги інвесторам від Уряду та Міністерства інфраструктури України; створення сприятливого інвестиційного клімату для реалізації пріоритетних державних програм та інфраструктурних проєктів; пропонування іноземним партнерам участь у спільних з українськими інвесторами проєктах; реформування податкової системи; створення системи компенсації збитків інвесторам; створення системи захисту інвестицій; відповідність європейським стандартам; подолання корупції в Україні.

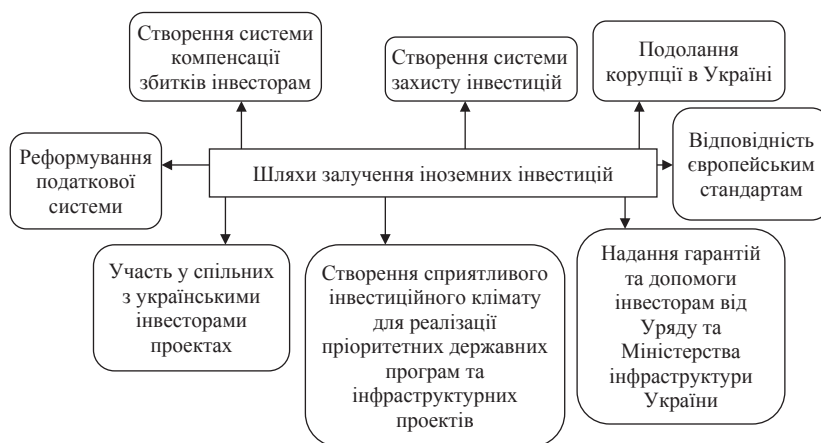

Рис. 3. Можливі шляхи залучення інвестицій (зарубіжний досвід)

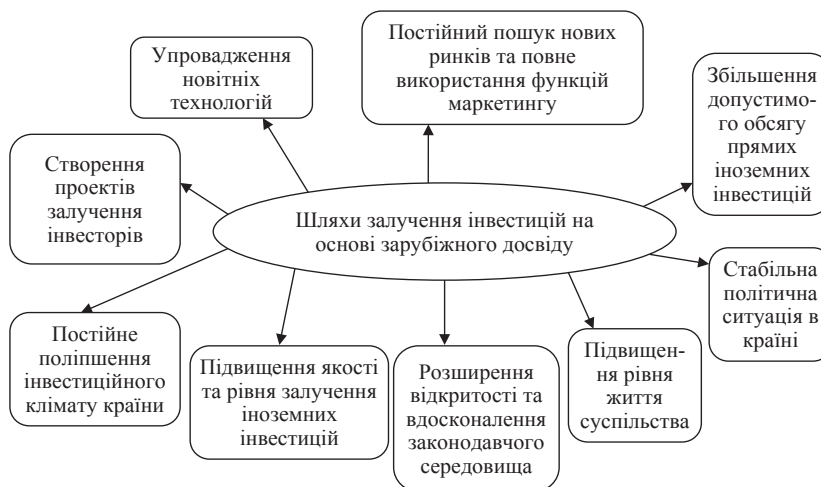

Рис. 4. Пропоновані шляхи залучення іноземних інвестицій в Україну

ційного клімату для реалізації пріоритетних державних програм та інфраструктурних проєктів; пропонування іноземним партнерам участь у спільних з українськими інвесторами проєктах; реформування податкової системи; створення системи компенсації збитків інвесторам; створення системи захисту інвестицій; відповідність європейським стандартам; подолання корупції в Україні.

Список використаних джерел:

1. Сайт Міністерства інфраструктури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mtu.gov.ua/content/investoru.html>.
2. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Сайт Посольства України в Сполучених Штатах Америки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://usa.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ukr-eu-investment>.
4. Інформаційний портал «Транспортний бізнес» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tbu.com.ua/files/IMTP_12.pdf.

Анотація. В роботі проведено дослідження сучасних проблем привлечення іноземних інвестицій в транспортну інфраструктуру України. Виявлені основні небагатоприятні фактори інвестування, які значительно впливають на українську економіку та транспортну інфраструктуру і потребують ґлибокого вивчення для їх подолання. Проведено дослідження динаміки іноземних інвестицій в транспортну інфраструктуру та виявлені основні іноземні інвестори. Вивчені пріоритетні напрямки інвестування в основні сектори транспортної інфраструктури України. Предложено шляхи привлечення іноземних інвестицій в економіку країни та в розвиток транспортної інфраструктури: надання гарантій та допомоги інвесторам від Уряду та Міністерства інфраструктури України; створення сприятливого інвестиційного клімату для реалізації пріоритетних державних програм та інфраструктурних проєктів; пропонування іноземним партнерам участь у спільних з українськими інвесторами проєктах; реформування податкової системи; створення системи компенсації збитків інвесторам; створення системи захисту інвестицій; відповідність європейським стандартам; подолання корупції в Україні.

Ключові слова: іноземні інвестиції, транспортна галузь, транспортна інфраструктура, стимулювання інвестиційної діяльності, привлечення інвестицій.

Summary. In this work there has been considered the current problems of attracting foreign investment in the transport infrastructure of Ukraine. The basic investment unfavourable factors that significantly influence on the Ukrainian economy and transport infrastructure and require in-depth study to overcome them are discovered. The dynamic of foreign investments in transport infrastructure is studied and major foreign investors are identified. The priorities for investment in key sectors of Ukraine's transport infrastructure are defined. The ways of attracting foreign investment in the economy and in the development of transport infrastructure are proposed: providing guarantees to investors and help from the Government and the Ministry of Infrastructure of Ukraine; creating a favourable investment climate for the implementation of priority government programs and infrastructure projects; offering to foreign partners to participate in joint projects with Ukrainian investors; reforming the tax system; development a system of compensation for investors; creating a system of protection for investments; accordance to European standards; combating corruption in Ukraine.

Key words: Foreign investment, transport, transport infrastructure, stimulation of investment activity, attraction of investments.